Els llocs angladians són, en bona part, indissociables dels espais de la memòria en què la veu narrativa, o els mateixos personatges en boca seva, retroben experiències viscudes i refan els itineraris de la biografia íntima. No són espais neutres o asèptics, sinó que prenen una significació transcendent per comprendre la dimensió dels personatges.

Petita geografia imaginària dels llocs angladians

Francesc Foguet
Professor de literatura a la Universitat Autònoma de Barcelona

L'obra de ficció de Maria Àngels Anglada traça una geografia imaginària que parteix tant del coneixement dels llocs viscuts o descoberts en els viatges com de l'extraordinari bagatge literari que atresorà amb la seva voracitat lectora. Els topònims que es despleguen en les pàgines de la novel·la i la poesia angladianes –sovint en forma de reiteracions còmplices– dibuixen tota una sèrie d'escenaris que prenen com a punts cardinals els Països Catalans, Europa i la Mediterrània. Anglada tenia molta cura a l'hora d'ubicar les seves obres en l'espai i el temps, en l'atmosfera més adequada perquè la versemblança històrica –o, simplement, narrativa– no grinyolés, i sempre hi jugava amb astúcia per entrellaçar trames, motius o personatges en una xarxa de temes i dèries personals que, en el cas de la novel·lística, la mateixa autora destrià en els tres grans cicles «Trio de Mitilene», «Dues planes» i «Mediterrànies». Només cal veure, en aquest sentit, el tipus de documentació, variada i rigorosa, que acostumava a emprar en el procés d'elaboració de les seves novel·les per adonar-se de la minuciositat amb què treballava i, com una autèntica artesana, amb què brodava els ambients i els espais de les peces d'orfebreria que integren la seva obra narrativa.

La plana de l'Empordà

Les Closes (1979), primera incursió de Maria Àngels Anglada en la novel·la, homenatja un dels espais de la memòria familiar, la casa pairal del seu marit, Jordi Geli, a Vilamacolum (Vilasirvent en la ficció), al bell mig de la plana de l'Empordà. *Les Closes* es convertia, així, en una veritable declaració de principis sobre la necessitat de revalorar els espais (paisatges naturals i humans) més propers, esbrinar-ne els secrets que el temps avar lliurava, il·luminar-ne les ombres darrere dels noms, recuperar-ne el fons de memòria i poesia que contenien. El casalot de can Geli, situat al cor d'un poble quiet i silenciós com Vilamacolum, és indissociable del paratge de les Closes que destil·la perceptiblement, al ritme de les estacions, canvis de clima, fauna, vegetació i flaires seductors. Des de Vilamacolum, s'abasten altres viles (Bellvís de l'Empordà, Sant Miquel de Fluvià, Sant Martí de Fluvià, Cadaqués, Castelló d'Empúries), ciutats (Figueres, capital de l'estudi, la cultura, el comerç, els serveis o la militarada) i espais naturals (el Fluvià, els aiguamolls, les pollancredes...) empordanesos. Però també, com a referents més llunyans, s'hi esmenten les ciutats de Barcelona i Girona. Són indrets reals, ben coneguts per Anglada, perquè formaven part de la seva vida quotidiana, sovint dels escenaris on havia estat feliç, que es fonen en la ficció vuitcentista de la besàvia Dolors sense perdre la seva condició històrica.

Complement de *Les Closes*, la novel·leta *Flors per a Isabel* (1981) recupera bona part dels espais empordanesos: en primer pla, el poble de Vilamacolum (de nou, darrere del nom de Vilasirvent) secundat de les closes i els aiguamolls característics del paisatge de la plana i, com a teló de fons, la resta d'indrets que hi són més o menys propers (Castelló d'Empúries, Cadaqués, Figueres, Torroella de Montgrí, Roses, Sant Pere Pescador, l'Escala, Palamós, la Bisbal) o més aviat llunyans, com ara Barcelona, Perpinyà, Arles, Molisse, Nàpols

El cassalot de can Geli, a Vilamacolum, és un referent directíssim de la gran presència de la plana empordanesa a l'obra de MA Anglada. A la fotografia, que l'escriptora en deia «de les quatre generacions», l'acompanyen la seva mare Maria d'Abadal, la seva filla Rosa Geli i la seva néta Clara Ramos Geli (AFG-A, 1981).

o Campobasso. Aquestes viles i ciutats serveixen d'escenari imaginari per a fer reviure, als ulls del lector, la tragèdia de la jove Isabel-Cecília Moragues –insinuada fugisserament a *Les Closes*– en temps de la Guerra del Francès.

Viola d'amore (1983) no abandona la plana de l'Empordà, ja que el narrador, Màrius Teixidor, enceta l'evocació dels records relacionats amb el Trio de Mitilene a l'Abadia de Santa Maria de Vilabertran, a l'Alt Empordà, des d'on, en nits clares, encara es pot albirar el Canigó nevat, la muntanya de Verdaguer. A banda d'indrets altempordanesos (Palau-Saverdera), la indagació de Màrius Teixidor també té com a escenari les comarques del Rosselló, el Conflent o el Vallespir, dins de l'òrbita de la Catalunya del Nord; les regions occitanes de la Provença (Ais, la Camarga, Glanum) i del Llen-

El casalot de can Geli, situat al cor d'un poble quiet i silenciós com Vilamacolum, és indissociable del paratge de les Closes que destil·la perceptiblement, al ritme de les estacions, canvis de clima, fauna, vegetació i flaires seductors.

guadoc (Enserune), i les ciutats estretament vinculades a la història catalana com ara Montpeller o Prada de Conflent, on encara queden rastres de la seva antiga catalanitat. Ultra la constel·lació de referents musicals, el relat de Climent de Moragues sobre la seva recerca de la partitura perduda de Mozart ens duu, amb tota naturalitat, des de diverses ciutats d'Itàlia (Varese i Siena), terra de violinistes, fins a la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, amb una fugaç al·lusió fins i tot a les Closes. Així mateix, els paisatges literaris dels poetes Josep Sebastià Pons (el Rosselló) o Frederic Mistral (la Camarga de *Mireia*) que apareixen a *Viola d'amore* es combinen subtilment amb el contrapunt narratiu de les novel·les *Els Buddensbrook*, de Thomas Mann, o, de manera més secundària, *Il Gattopardo*, de Giuseppe Tomasi di Lampedusa, aquesta darrera passada per la mirada cinematogràfica de Luchino Visconti.

La plana de Vic

Si la plana de l'Empordà és un dels llocs angladians per antonomàsia, l'altra gran plana omnipresent en la seva obra és la de Vic, microcosmos de la infantesa i de l'adolescència de l'escriptora. A la plana de Vic s'ambienta *No em dic Laura* (1981), un dels relats més explícitament autobiogràfics, en què, al fil dels records, reconeixem els espais angladians familiars de la Ciutat dels Sants (el carrer de la Riera, la casa Fontcuberta, la casa de l'Heura, la plaça Major, la Catedral...), les fonts «clares» que li són inseparables (en especial, la verdagueriana del Desmai) i la masia de la Serra, situada a prop del poblet de Santa Eugènia de Berga, des de la qual la petita Anglada albirava les carenes del Montseny. «Vic és la ciutat del record; hi tornem sovint, però aquest fet no és cap obstacle per al perfil daurat pel mite de la infantesa», escriu Anglada en el pòrtic al llibre *Vic* (1990). Al poema «Dues planes», recollit a *Díptic* (1972), la vinculació afectiva

a la plana de Vic s'acompanya de la que sent, d'igual a igual, per la de l'Empordà, en una mena de tàndem inseparable:

He estimat el Montseny sense ametistes,
la plana adusta en els seus llargs hiverns,
els vels espessos d'imprecisa boira.

Conec el ressò clar de les campanes
als vells carrers de la ciutat dels sants,
la plaça on van penjar en Bac de Roda.

Camí dels vents, he estimat l'altra plana
els vols de les gavines als sembrats,
les aigües, com nosaltres, indecises.

Somrient, l'alabastre de les verges
dins els seus temples de color de temps.
El mar, que va ser un dia camí nostre.

Als vigatans és dedicada la novel·la *L'agent del rei* (1991), en què la recerca al voltant del poeta Andreu Febrer, vigatà com la mateixa Anglada, ens fa revisitar no tan sols els indrets de la infantesa i l'adolescència a Vic, la joventut a la cort de Cardona o la maduresa a Barcelona del traductor al català de la *Divina comèdia*, sinó també la mar de Tirant i d'Ulisses, la mar Mediterrània, tan plena de traces catalanes: des de l'illa de Sardenya (Càller, Alguer, Pula) a la de Sicília (Catània, Palerm, Tràpani), tot passant per ciutats italianes (Nàpols, Venècia), gregues (Rodes, Tessalònica, Zante, Famagusta), egípcies (el Caire) o turques (Filadèlfia, Esmirna), entre d'altres. Dels viatges d'Andreu Febrer com a agent reial, destaquen, en particular, els llocs històricament emblemàtics de l'expansió catalana per la Mediterrània, sobretot la cort napolitana, pol d'atracció de cavallers i poetes cèlebres com ara Jordi de Sant Jordi i Ausiàs Marc. Simbòlicament, Andreu Febrer també ens exposa la seva coneixença dels «tres regnes del poeta de Florència»:

Anglada tenia molta cura a l'hora d'ubicar les seves obres en l'espai i el temps, en l'atmosfera més adequada perquè la versemblança històrica –o, simplement, narrativa– no grinyolés.

l'infern, en la mirada dels reus condemnats a mort; el purgatori, en la desesperació dels qui se salven del càstig mortal, o el paradís, en els cossos d'algunes dones belles, en els colors de les esglésies italianes o gregues o en la música i els versos dels poetes.

La Grècia d'ara i d'abans

La ciutat d'Atenes en els darrers anys de la dictadura dels coronels (1967-1974) esdevé l'escenari de la *nouvelle* «També a tu, Cleanòrides» (publicada dins del volum *No em dic Laura* [1981]). Sicília, arqueòloga catalana, comença a desgranar la història d'amor amb Cleanòrides des de Mègara, una ciutat grega –on treballa a l'Hierèion– que havia tingut en l'antigor presència catalana, però els escenaris del festeig i de l'amor de la parella són, sobretot, la capital de Grècia (l'Acròpolis, la platja de Vuliagmeni, els cafès a l'aire lliure, etcètera), els seus voltants (Glifada, Vuliagmeni, Súnion) o altres indrets distintius de la península hel·lènica (com ara Pilos, Delfí, el monestir bizantí d'Òssios Lukàs, Ègio, Patràs, l'Olímpia, el palau de Nèstor, Mistràs). La introducció de la història de Sibil·la de Càndia permet d'encreuar un pont de segles i espais que ens fan viatjar a la Réthimno del segle XV, a la qual arriben notícies de la ciutat de Barcelona on viuen els pares i les germanes de Sibil·la. (La vella ciutat de la costa cretenca, dit sigui de passada, fou immortalitzada per Pandelís Prevelakis a *Crònica d'una ciutat* i evocada també per Anglada, com altres indrets grecs del present i del passat, a *Paradís amb poetes* [1993].) Al final de la novel·la, Anglada relliga la sort atziaga del poble grec sota la repressió dels coronels amb l'esclafament de la democràcia al Xile de Salvador Allende, l'11 de setembre de 1973. Era una manera de denunciar també, més subreptíciament, la manca de democràcia i de llibertat que patia el poble català sota el jou de la dictadura franquista.

El paisatge de Grècia, un dels llocs més estimats per Anglada, apareix amb tota la seva magnanimitat a *Sandàlies d'escuma* (1985), la seva novel·la més implícitament autobiogràfica. Glauca de Quios, la poeta del segle III abans de Crist que n'és la protagonista, emprèn un viatge pel «camí blau» que la duu de l'illa grega de Quios, on sempre retorna, a la ciutat d'Alexandria, la més blanca i radiant del món, on desemboca l'ample Nil de set goles. En una esplèndida recreació de l'Hèl·lade antiga, des dels carrers, els jardins, els ports o els monuments fins als costums, el vestuari o les festes, Anglada aconsegueix que el lector acompanyi amb delit la imaginada Glauca de Quios pels principals indrets de les rutes dels camins del mar a què sembla predestinada. Ruta 1: la petita Quios, l'illa grega de Samos, el port de Cnidos, Rodes, Xipre, la ciutat fenícia de Tir i la bella i rutilant Alexandria, on les festes d'Adonis eren celebrades amb una esplendor inigualable en tot Grècia. Ruta 2: el viatge òrfic al Santuari de les Ombres, el Necromantèion de l'Epir, un dels més famosos de tot Grècia, al qual fan cap Glauca, Càrmides i Bombica després de passar per Cirene, Festos (Creta), Citera, Kiparíssia, Ambràcia. (Des del Necromantèion s'arriben fins a la roureda sagrada de Dodona, l'oracle de Zeus, on Glauca rep el missatge que rebla el clau de la missió del seu periple vital: «Per cantar has nascut, dona, i per estimar, / no s'acoblaren per engendrar una venjadora els teus pares».) Ruta 3: el retorn a l'enyorada Quios, ciutat senzilla i lliure, després de sojornar uns mesos a Ambràcia i passar per Corint. Ruta 4: l'expedició a Atenes per recuperar Càrmides, entrampat en les lluites polítiques; Glauca troba la capital grega petita i vella, en relació amb Alexandria, però es deixa meravellar, emocionada, per la bellesa dels temples de l'Acròpolis. Ruta 5: el retorn pràcticament definitiu a Quios, on Glauca s'adona que el temps comença a fugir-li

Si la plana de l'Empordà és un dels llocs angladians per antonomàsia, l'altra gran plana omnipresent en la seva obra és la de Vic, microcosmos de la infantesa i de l'adolescència de l'escriptora. A la plana de Vic s'ambienta *No em dic Laura* (1981), un dels relats més explícitament autobiogràfics.

entre les mans. Abans de penjar les sandàlies al temple d'Afrodita, tanmateix, encara solca el mar per acompanyar Càrmides a Atenes i per retornar a l'illa de Cos on visita el santuari d'Esculapi i es deixa acotxar per la serenor del seu oncle Xenofant.

La llum captivadora de la terra grega esclata amb tota la seva generositat a *Artemísia* (1989), que situa l'epicentre de l'acció a Mitilene, capital de l'illa i del *nomós* de Lesbos, a la regió de les illes de l'Egea. Com altres indrets acuradament triats per Anglada, Mitilene també té un passat català, ja que la ciutat havia estat presa pels bel·ligerants expedicionaris catalans en l'època medieval i, per torna, és l'illa dels poetes (Safo, Stratis Myrivilis, Odisseas Elitis), com plau a Anglada d'anomenar-la a *Paradís amb poetes*. L'estada balsàmica a Mitilene del violinista Climent Moragues –protagonista de la novel·la, que també té com a paisatge íntim les Closes i que ja apareix a *Viola d'amore*– ens permet de descobrir, de la mà de la dolça Electra, l'espai mític de l'escriptor Stratis Mirivil·lis (Lesbos 1892-Mitilene 1969). A més d'alguns indrets propers a Mitilene que visita Climent en les seves excursions per l'illa, com ara el monestir bizantí de Limonos, la descoberta més impactant que fa és el monument a les víctimes del nazisme a Aiassos –Mitilene fou envaïda per les tropes nazis durant la Segona Guerra Mundial– que brinda la primera pista per descobrir l'enigma que amaga Artemísia: la pèrdua del seu fill Sandrino, a les Fosses Ardeatines de Roma, en la represàlia sagnant dels nazis per l'atemptat comès per la resistència italiana contra la Südpolizei la primavera de 1944. (L'assassinat de Sandrino s'inspira en el jove Aladino, fill del poeta Corrado Govoni, que va ser una de les víctimes de la massacre nazi a la Roma ocupada, tal com recorda Anglada a *Paisatge amb poetes* [1988].) D'esquitllentes, *Artemísia* apunta dues de les preocupacions angladianes que tindran una resolució en *El violí d'Auschwitz* (1994) i *Quadern d'Aram* (1997), sobre els genocidis jueu i armeni, respectivament: Climent explica a Elektra que la majoria dels músics de l'orquestra d'Israel amb què havia tocat tenien algun familiar mort a Auschwitz o en algun altre camp de concentració nazi i, d'altra banda, amb Laura, el violinista de les Closes visita el monestir de Sant Rafael, un dels llocs sants de l'Egeu, dedicat als màrtirs assassinats pels turcs, els mateixos que s'acarnissaren contra el poble armeni.

El paisatge de Grècia, un dels llocs més estimats per Anglada, apareix amb tota la seva magnanimitat a *Sandàlies d'escuma* (1985), la seva novel·la més implícitament autobiogràfica.

L'infern dels genocidis

La llum de la Grècia clàssica o contemporània, la pàtria del retorn, contrasta amb la boira tenebrosa i la foscor inhumana de «l'infern», la metàfora dantesca del camp de concentració d'Auschwitz, on se situa la petita joia que és *El violí d'Auschwitz*. El calculat genocidi dels jueus polonesos pels nazis deixà una rastellera de morts al ghetto de Cracòvia o de Varsòvia i completà la barbàrie amb la reclusió dels supervivents al camp d'Auschwitz. A *El violí d'Auschwitz*, el camp de la mort és batejat amb el nom de l'«illa d'un monstruós arxipèlag» o el «país de l'odi» i és descrit com un lloc tenebrós, on les albes són fosques, els barracots fan sentor de mort i el riu pren el nom d'Aqueront. El confinament de Daniel, el protagonista de la novel·la, al «lloc on tota llum és morta» només permet, com a estratègia de salvació, refugiar-se en el record càlid dels anys feliços a l'obrador de Cracòvia o, dins del camp, en la fusteria improvisada on el *luthier* polonès construeix, enmig d'un malson inenarrable, una exquisida obra d'art per sobreviure de l'horror. De nit, Daniel somnia que es troba al seu taller de Cracòvia, impecablement endreçat, bo i treballant en la construcció d'una viola, entre l'olor agradable i reconeguda que emana de la fusta, les coles i els vernissos. En les pàgines de la novel·la hi identifiquem l'«infern» que descriu Salvatore Quasimodo

en l'esborronador poema «Auschwitz», aplegat per Anglada a *Díptic*:

> *D'aquell infern, obert amb una inscripció*
> *blanca: «el treball us farà lliures»*
> *sortí seguit el fum*
> *de milers de dones empeses fora*
> *dels tuguris, a l'alba, contra el mur*
> *del tir al blanc, o asfixiades xisclant*
> *misericòrdia a l'aigua amb la boca*
> *d'esquelet sota les dutxes de gas. [...]*
> *Sobre les esteses on amor i plor*
> *i pietat es podriren, sota la pluja,*
> *allà baix, bategava un no dins de nosaltres*
> *un no a la mort, morta a Auschwitz*
> *per no repetir, amb aquella boca*
> *de cendres, la mort.*

Quadern d'Aram, la darrera novel·la publicada per Anglada, ens situa també en les fondàries de l'horror i de la barbàrie que tacà de sang, en aquest cas, «la terra porpra», el poble armeni, a causa del genocidi comès pels turcs entre el 1915 i el 1918. L'entramat narratiu de *Quadern d'Aram*, inspirat lliurement en fets reals, fa possible d'entrellaçar cinc espais en una mateixa ficció: (a) la terra armènia, on viuen, a Trebisonda, la família d'Aram, i on es perpetra la massacre contra el poble armeni de la qual és víctima el pare d'Aram, Vahé, deutor de la tràgica biografia del poeta Daniel Varujan (1884-1915); (b) la ciutat d'Atenes, on es refugien, provinents de l'Armènia russa, Aram i Marik, en el camí de l'èxode del seu poble (Ven, Pèrsia, les muntanyes, Ecmiadzin, Jerevan, la mar), i on Aram fa coneixença de Iorgos; (c) la ciutat de Marsella, a la costa mediterrània, on emigren Aram i Marik i on troben una colònia d'armenis exiliats; (d) l'illa de Simi, amb el monestir de Sant Miquel Panormitis com a lloc destacat, d'on són oriünds la família de Iorgos, els Kondos, amb qui s'emparenta Aram, i (e) les illes gregues (Pireu, les

La plana de Vic, espai vital de l'escriptora en la seva infantesa i adolescència, és un altre gran referent geogràfic de la seva obra. A la fotografia, MA Anglada a la Plaça Major de Vic amb les seves cosines Roser Anglada i Roser Montaner (AFG-A, 1949).

illes Cíclades, Corint, Patràs, illes Jòniques, Bríndisi) o la mar Mediterrània (el golf de Sirte –a les ribes de Tunísia–, Gènova, les costes catalanes, Cadaqués), on naveguen Aram i Iorgos a bord del Samos o on se submergeixen en les seves aigües cristal·lines (a Cadaqués és, precisament, on arrela Iorgos). En la novel·la hi apareixen també alguns dels llocs simbòlics per al poble armeni, com ara el monestir de Narek, prop del llac Van i l'església de la Santa Creu, a l'illot d'Aghtamar, els indrets on s'encaminen Aram i Marik en un pelegrinatge que els salva la vida. O alguns dels llocs de la joventut de Vahé, que somniava de retrobar amb la seva dona: el monestir armeni de l'illa de San Lazzaro (Venècia), on estudià amb els pares Mekhitaristes; la ciutat de París, que també havia conegut, i la Universitat de Gant, on havia continuat la formació i on enyorava la seva «terra porpra».

Ventall de referents

Els reculls *La daurada parmèlia i altres contes* (1991), *Nit de 1911* (1999) i *L'àngel i altres contes* (2000) amplien encara més el ventall de referents geogràfics que trobem en la novel·lística angladiana. Vegem-ne una mostra. De *La daurada parmèlia i altres contes*: «L'empelt» ens duu, en un salt de final del segle XIX a la primera meitat del segle XXI, des de Veglia, davant de les ribes de Croàcia, on viu l'última dalmataparlant, fins a la Terra Alta i altres indrets dels Països Catalans, on sobreviuen els darrers reductes catalanoparlants; «Concert inacabat» ens retorna a l'Abadia de Santa Maria de Vilabertran; «La daurada parmèlia» ens fa viatjar a la Ligúria, en un homenatge al poeta Camilo Sbarbaro (també present a l'assaig *Paisatge amb poetes*); «Giulia Felice» ens situa al peu del Vesuvi, a la Campània italiana, o «La santeta» recupera els escenaris familiars de la ciutat de Vic. De *Nit de 1911*: «Indagacions sobre Virgili» reprèn alguns dels espais (Romania, Ais de Provença, Vilabertran) que trobem a *Viola d'amore* i *Artemísia*; «La meva amiga» honora Portbou, lloc on reposa per sempre el filòsof Walter Benjamin; «Cave canem» s'ubica a Marzabotto, a l'Emília-Romanya, prop de Bolonya, i fa un díptic amb el conte «Giulia Felice»; «Nit de 1911», homenatge a K. P. Kavafis, recrea el poema «La fi d'Antoni» en l'Alexandria contemporània, o «El veritable origen dels Jocs Olímpics» retroba la ciutat d'Atenes i ens descobreix l'illa de Skiathos. De *L'àngel*: «L'àngel» ens fa conèixer tres indrets, Mauthausen-Perpinyà-Barcelona, que són clau en la història d'amor entre Maria i Antoni; «Júlia Stroumsa» recorda el pas violent de Tessalònica a Auschwitz de la germana de Jacques Stroumsa, el violí solista a l'orquestra d'Auschwitz-Birkenau, i «Els maldecaps de Pere Geli» torna a evocar, com un retorn als orígens, el paisatge ja esdevingut mític de les Closes.

Anglada tenia els Països Catalans com l'espai natural per excel·lència de la veu narrativa; un marc polític i cultural amb una dilatada trajectòria històrica que relligava els llaços a través del temps i la memòria.

Espais de la memòria

Els llocs angladians són, en bona part, indissociables dels espais de la memòria en què la veu narrativa, o els mateixos personatges en boca seva, retroben experiències viscudes i refan els itineraris de la biografia íntima. No són espais neutres o asèptics, sinó que prenen una significació transcendent per comprendre la dimensió dels personatges, especialment en la novel·lística, els quals sovint hi troben l'ancoratge necessari per a endegar les seves particulars odissees. Talment com els *lieux de memoire* que defineix Pierre Nora, els llocs angladians destil·len un rerafons històric i humanístic que fa que, en ser rescatats de l'oblit, adquireixin una forta càrrega simbòlica i identitària i que, de retop, revelin el profund arrelament de l'escriptora a un context cultural que és el propi, el de la *catalanitat*, en l'accepció de Iannis Ritsos, però també a un altre de més ampli a què aquest pertany: a allò que George Steiner defineix en l'assaig *La idea d'Europa* (2004) com l'«herència de l'esperit europeu», «la idea i la substància d'Europa».

Anglada tenia els Països Catalans com l'espai natural per excel·lència de la veu narrativa; un marc polític i cultural amb una dilatada trajectòria històrica que relligava els llaços a través del temps i la memòria, de la tenacitat per sobreviure davant de les adversitats i de la seva afinitat amb altres cultures i altres pobles com el grec o l'armeni. De la mateixa manera que, en parlar dels poetes catalans, els arrenglerava amb tota naturalitat al costat dels seus col·legues europeus, quan cercava els espais per a les seves històries podia tenir com a punt referència el marc que situa els Països Catalans en el món nascut del bressol grec i, sobretot en el segle XX, trasbalsat per les grans convulsions de la història. És per això que, en la ficció, Vilamacolum o Vic, posem per cas, poden anar de bracet, sense estridències ni exhibicionismes, amb Mitilene o Atenes: hi ha, en el fons, un mateix fil històric i cultural que relliga els llocs catalans i els grecs, la *catalanitat* i la *grecitat*.

D'altra banda, la topografia imaginària dels indrets angladians ofereix una prova més del caire unitari –no únicament en termes temàtics– del conjunt del seu *corpus* i mostra la varietat i la riquesa dels referents toponímics, que van dels més propers als més llunyans, dels més locals als més universals, dels més recents als més antics. Es tracta d'una geografia imaginària –de fonaments, això no obstant, ben reals– que s'amplia en forma de cercles concèntrics en què els llocs s'entrellacen: de les «dues planes» al món grec, Auschwitz o Armènia, en una solució de continuïtat que, al capdavall, ens remet als valors fundacionals a què advoca Anglada en l'opuscle *El mite d'Europa* (1998). Amarada d'història, de literatura, de poesia i, en definitiva, d'humanisme, aquesta geografia imaginària –aureolada sempre pel perfil del mite– és susceptible, mercès als dots de l'escriptora, de convertir-se en mitologia pròpia i, si els vents li són favorables, en tradició universal.

Aquest memoràndum
de la cinquena edició del Premi
M. A. Anglada de Narrativa
s'acabà d'imprimir
el 28 de novembre de 2008.